

Donderdag 27 januari 1916 – ochtendeditie

De ontwikkeling van de wilskracht tijdens de oorlog.

In een zeer druk bezochte bijeenkomst, belegd door de federatie Rotterdam van de S.D.A.P., heeft de heer Camille Huysmans gisterenavond in de grote zaal van het verkooplokaal hier, over bovenstaand onderwerp gesproken.

De voorzitter, de heer de Zeeuw, protesteerde in zijn openingswoord tegen het stukje Pruisisme, zoals hij het noemde, dat zich in het Rotterdamse gemeentebestuur afspeelt, waar een ambtenaar het recht wordt ontzegd, voor zijn gevoelens uit te komen.

De heer Huysmans zegde dat hij de uitnodiging van de federatie Rotterdam met vreugde had aanvaard. Men heeft hem gevraagd te spreken over de ontwikkeling van de krachtadigheid en de wilskracht en dit is hem, een Belg, gevraagd door Hollanders. Wij hadden, aldus de spreker, aan de Hollanders moeten vragen onze wilskracht en krachtadigheid nog wat te versterken, in onze hoedanigheid van bezet land.

Spreker heeft de indruk gekregen, dat weinig niet-sociaaldemocraten zijn redevoering te Arnhem gelezen hebben. Zijn bedoeling zou hij kunnen samenvatten in één woord, en daarbij wil hij zich richten tot de Noord-Hollandse arbeiders: indien het ongeluk u ooit mocht treffen, zoals het België getroffen heeft, handel dan gelijk België gedaan heeft.

De Belg is een ander dier dan de Hollander. Spreker heeft deze indruk van ons land: Holland denkt te veel, is hypercerebraal, is als een kip die haar ei niet kan loslaten. Dat is ook zo met de literatuur, in het algemeen is daarin zoiets bovennatuurlijks. De Hollanders zijn de rederijkers gebleven van de 17^e eeuw; het gevoel ligt niet in het hart.

Ge zijt, vervolgde spreker, dikwijls zo onuitstaanbaar wijs en verstandig en ook geleerd. Hij ziet de Hollander altijd als een man met een dikke kop en dikke benen. Wij Belgen denken sneller, zegde spreker, en handelen onmiddellijk: wij hebben een spontane literatuur. Er ligt tussen Hollanders en Belgen verschil van temperament, en de laatsten zouden willen dat zij dat temperament konden overbrengen op de Hollanders.

De Belgen zijn onder het bestuur geweest van de Spanjaarden, Oostenrijkers, Fransen, Hollanders; en die hebben allemaal ondervonden wat de Duitsers thans ondervinden. Wij willen vrij over ons lot beschikken. Dat was gisteren, dat is heden en dat zal morgen zijn (toejuiching). De Duitsers hebben ons een vaderland gegeven, een gevoel van samenhang, dat gij nog niet hebt. Spreker was overtuigd dat de orthodoxen zullen zeggen: hoor die nationalist! Maar men zou dat gevoel wel krijgen – vervolgt hij, als aan uw grenzen honderd man werden gefusilleerd, als de vliegeniers boven Rotterdam kwamen en als uw dorpen werden uitgemoord en platgebrand.

Wij Belgen hebben ons gered in de moeilijkste omstandigheden. Een nameloze angst had zich van ons volk meester gemaakt. Overal branden, moorden, executies. Het terrorisme heerste, spionage was aan de orde van de dag: oorlogscontributies moesten betaald worden, de machines werden weggehaald, op alle muren zag men bedreigingen met de doodstraf. Het was een stelselmatige uitputting van het land; wij hadden niets meer. Duitsland had echter drie grote dwalingen begaan; ten eerste, door te willen breken, in plaats van een andere weg te gaan, en daardoor later aan te komen, of liever nog, in het geheel niet aan te komen. Ten tweede, het terrorisme te improviseren en ons uit te schelden als sluipschutters, en ten derde, burgeroorlogen en executies te begaan, waarvoor zij verantwoordelijk zijn voor de rechtbank der geschiedenis.

Hoe moest zulk een volk gered worden? Men organiseerde zich, en de organisatie werd nationaal. De eerste waarborg was te zorgen voor voedsel. Er was een leider in het buitenland, en een in het binnenland, die zo lang wij leven onze grootste erkentelijkheid zullen hebben.

Indien België tot nu toe geen honger heeft geleden, dan is dit te danken aan die organisatie. Met cijfers toonde spreker aan, welk een omvang de arbeid daarvan heeft aangenomen. Hij zette de wijze van werken van deze organisatie nader uiteen en merkte op, dat hij, voorzitter van een district te Brussel, als ondervoorzitter had een rooms katholieke pastoor, een socialistische en een liberale handelaar. De drie partijen waren vertegenwoordigd, en ook de drie menselijke geslachten (grote vrolijkheid). De organisatie meende ook, dat de werkloosheid kon leiden tot een groot gevaar, tot het verloren gaan voor de werklieden van de kennis van hun vak, en zij voerde leerplicht in van alle werkloze arbeiders van 14 tot 40 jaar. Dit stelsel werkte zij niet alleen uit voor Brussel, maar voor het gehele land. De Duitse regering heeft dat echter niet gewild, zij sloeg de organisatie stuk.

De conclusie is, dat in België voor het oogenblik duizenden mensen afhangen van de gemeenschap. Het was als het ware een proef van het praktische socialisme. Zegt men u dat het socialisme een onmogelijkheid is, wijs dan naar België, waar de collectieve organisatie de gemeenschap, het land heeft gered. Men mag de feiten niet laten beïnvloeden door een theorie, die niet beantwoordt aan de mogelijkheid van de dag. Debatteer wat minder, raadde de spreker aan. Handel wat meer. Hollanders zijn nog te veel niet handelende handelaars. In België kwam men tot een volledige eenheid van handelen, omdat het zo moest zijn. De rooms katholiek bleef rooms katholiek, maar hij hielp; de sociaal democraat bleef sociaal democraat, maar hij hielp. Het is niet de schuld van de

spreker, dat België in deze historische toestand staat, maar, zegde hij, indien u daarin komt, zal u moeten doen wat wij hebben gedaan, of u zal ondergaan (toejuiching).

Wanneer u over de grenzen komt, ontmoet u, vervolgte de spreker, twee soorten Belgen, zij die de kop nog op de romp hebben en zij, die de kluts zijn kwijtgeraakt. Wees niet te streng tegenover hen die tengevolge van deze geweldige oorlog de kluts kwijt zijn, en voor hen, die als vluchtelingen zijn uitgeweken, die geplant zijn op vreemde bodem, wiens gevoel ontzenuwd is, die leven in onzekerheid en overal gevaar zien. Die zelfs beginnen geloof te hechten aan de journalisten: iets wat volgens de moderne psychologie het begin is van de ongevaarlijke krankzinnigheid.

Wat willen zij, die zeggen, de kluts niet kwijt te zijn?

De Belgen hebben gevochten voor hun recht: zij willen geen groter België, geen kleiner België, noch min, noch meer. Voor het ogenblik immers, dat de Belgische regering annexatie wil, kan zij geen argument meer stellen tegenover de Duitse, die ook annexatie wil.

Belgenland gelijk het is, dat is het eerste principe. Wij benijden Holland niet en willen het niets ontnemen. Holland heeft gewerkt voor ons, de hand naar ons uitgestoken: wij zullen dat nooit vergeten.

België vraagt onafhankelijkheid maar echte onafhankelijkheid. Wij willen onze politiek niet geschreven zien te Berlijn, maar evenmin te Parijs of Londen. België heeft Frankrijk gered; Frankrijk zal, hopen wij, ook ons redden, dan zijn wij quitte.

Spreker bracht hulde aan al degenen, die deze kalme, bezadigde politiek hebben gevolgd, ook aan zijn tegenstanders.

Het aantal Belgen, die het hoofd hebben verloren, is te verdelen in twee. Daar zijn zij, die het moe geworden zijn, Belgen te blijven, en daar zijn zij, die ons sedert enige tijd nogal compromitteren. Die moe zijn Belgen te blijven, vragen rechtstreekse of niet-rechtstreekse annexatie door Duitsland, of een koninkrijk Vlaanderen. Zij verwerven cultuurautonomie met natuurlijke grenzen, en bedrijven chantagepolitiek. Als ge ons niet onmiddellijk de Vlaamse hogeschool geeft, dan zijn wij, zeggen ze, aan de regering, tegen u. Het ergste is, dat zij hier en te Gent de Fransen aanvallen op de schandaligste manier, op het ogenblik, dat Frankrijk ons moet redden. Dat Belgen niet zien, dat zij op die wijze slechts de instrumenten zijn van een vijandelijke politiek, gaat het verstand van de spreker te boven.

Toen de Duitse regering getracht heeft tot haar voordeel de Vlaamse politiek uit te buiten, hebben wij gezegd, u bent de bezetter en dus verplicht, de wet uit te voeren. Een nieuwe wet invoeren, dat recht hebt ge niet. Dat hebben alleen wij, na de vrede. Welk een illusie, indien de Duitse regering ons morgen de hogeschool geeft! Noch professoren, noch leerlingen zal zij vinden; geen Vlaming, die die naam waard is, zendt zijn zoon naar zulk een hogeschool.

De Hollanders menen, dat twist en tweedracht heerst onder de Vlamingen. Die mensen, welke men zich daarbij denkt, bestaan niet. Ze bestaan alleen in de Vlaamsche Post en in de Vlaamsche Stem.

Er is maar één ding, dat de Vlamingen willen: verlost te zijn van Duitsland (applaus).

Wat de tweede soort betreft, de hyperpatriotten: wat zij willen is de spreker niet heel duidelijk.

Zij geven de indruk, een centraal bureau te hebben met vertakkingen; in hun bladen vindt men verdachtmakingen. Het begon

met Franck, daarna was van Cauwelaert aan de beurt, toen Anseele, dan de spreker zelf.

Ook de spreker heeft zijn land verraden, volgens die bladen: hij is in Holland gekomen als agent van Willem II. Reeds in april verscheen in de Globe een nota: men wist niet waarom Huysmans paspoorten kreeg, het was verdacht. In december gingen zijn vrouw en kinderen over de grens. Ook dat was verdacht. Monseigneur Mercier ging eveneens over de grens: was ook die verdacht? Spreker zou te Arnhem gezegd hebben, dat hij een voorbarige vrede wil. Hij heeft het tegenovergestelde gezegd, en beweerd, dat de toestand van Frankrijk niet te vergelijken is met die van Duitsland. Als de vijand op 60 km van de hoofdstad staat, dan zijn alle veren gespannen op zelfverdediging, dan is er van een politiek van toenadering geen sprake. Hij heeft gezegd: de internationale is niet dood. Zoals de rooms-katholieke kerk bestaat, al staan Franse en Duitse rooms-katholieken tegenover elkaar, zo bestaat ook de Internationale. Wat kan ik er aan doen, aldus spreker, dat de liberalen zoiets niet hebben? Ze moeten het maar maken. Kardinaal Hartmann en kardinaal Mercier zijn naar Rome gegaan, en zij zijn er ontvangen door Gaspari, door zijne heiligheid.

Wij hebben geen heiligheid.

Ik ben de heiligheid (vrolijkheid en applaus).

Het verband van de partijen met het centrum blijft bestaan. Een vergadering van het Internationaal Bureau zou plaats vinden zonder de Fransen, die gezegd hadden niet te komen. De Franco-Belgische bladen hebben sprekers rede te Arnhem vervalst, juist zoals de heer von Bissing gedaan heeft. Met geen enkel woord heeft hij de Duitse sociaaldemocratie beschuldigd. Men laat spreker zeggen, hetgeen Scheidemann heeft gezegd, en niet alleen was dat de blijkbare

bedoeling der bladen, maar men nam bovendien de voorzorg, die passage vet te drukken.

Het is jammer, dat zulk een spektakel hier onder Belgen moet plaats grijpen (toejuicing).

Spreker raadt de Belgische journalisten aan: pas toch op, lees toch goed, begin diegenen niet verdacht te maken, die op hun post gebleven zijn en niet over de grens gevlucht.

Spreker doet dit leed en pijn. Hij begrijpt de toestand van die Belgen, die zolang reeds in Holland zijn, heel goed, maar hij vraagt hun wat voorzichtigheid.

Wat is van dit alles de drijfveer? Dat is een zekere haat tegen het socialisme. Men heeft niet ingezien, dat de Internationale een zekere waarborg is voor de kleine nationaliteit, een waarborg voor het voortbestaan van België als onafhankelijke staat.

In wiens naam spreken zij, die deze lastercampagne organiseren? Waar halen zij, vroeg spreker, het recht vandaan, ons zo aan te vallen? Hij geeft hun de goede raad: geen verdelingspolitiek voor het ogenblik, geen verdachtmakingen in de bladen. Wij moeten onze morele invloed versterken, want als men eenmaal over de vrede zal spreken, hebben wij morele autoriteit nodig.

De conclusie: België is bezet, België heeft zich wat voeding enz. betreft gered, de Vlaamse zaak is onze zaak, wij willen ons land zonder annexatie en wij willen een België, dat geen satelliet is. België heeft aan de wereld een voorbeeld van wilskracht gegeven. De wilskracht is van onderen en van boven gekomen. Ze is afgedaald naar de grote wegen en heeft haar weg gevonden op de zijpaden. De arbeidersklasse moet in zichzelf de kracht vinden om te worden wat

zij wil, minder beraadslagen en aan de arbeid gaan, om na de vrede het peil van de arbeiders hier en elders hoger te brengen.

Spreker sprak dan de wens uit, dat de Nederlandse arbeidersklasse zal voortgaan met aan te pakken op het gebied van vakbonden, van coöperatie, zich zal ontwikkelen en invloed zal krijgen, opdat zij morgen de hand zal reiken aan de Belgische arbeiders. De Duitsers, eindigde hij, hebben er ons niet onder gekregen, het kapitalisme heeft er ons niet onder gekregen: wij zijn de strijd niet moe en zullen blijven kampen voor al onze idealen. (Langdurige toejuiching).

Daarna werd gelegenheid gegeven tot debat.

De heer Wappers, directeur van het blad La Belgique, deelt mee, dat hij zich moeilijk uitdrukt in de Nederlandse taal. Spreker heeft de heer Huysmans na diens rede te Arnhem enige vragen gesteld, waarvan de bedoeling niet was hem te beledigen. De Internationale leeft, heeft de heer Huysmans gezegd. Het doel van dat leven is om de verschillende partijen te horen, en te zien of er niet een middel te vinden is om de strijdende partijen tot overeenstemming te brengen. Dat is een verheven doel, maar wat zeggen wij Belgen? Wie beslist over de vrede? Dat zijn de strijdende partijen. Denkt men, dat de Internationale de vrede kan stichten, die zij niet heeft kunnen behouden? De strijdende partijen willen strijd voeren tot het uiterste. Zal de Internationale zich boven de regeringen stellen? Denkt men, dat men zo iets zal bereiken? Een praktisch resultaat leek spreker uitgesloten. Als Belg wordt hij bang als hij hoort van pogingen tot toenadering. De heer Huysmans heeft verder gezegd, dat de Duitse sociaaldemocraten toenadering hebben getoond, voor overleg met de vijand. Spreker vroeg de heer Huysmans, of deze morgen, als de regering opnieuw oorlogskredieten vraagt, tegen die kredieten zal stemmen, zoals de minderheid der Duitse sociaaldemocraten heeft gedaan. De vrijheid, de verlossing van het

land kan er van afhangen; spreker gelooft dan ook, dat de heer Huysmans in zijn hart overtuigd is, dat hij voor zou stemmen. Vijandige bedoelingen bestaan bij de Belgen niet, zegde de spreker. Hij zelf is evenmin gevluht, heeft gemeend dat hij hier in het gastvrije Nederland meer kon doen voor zijn volk dan onder het Duitse regime.

De heer Pierard geloofde, dat er vele Belgische en Franse socialisten zijn, die niet van een toenadering tot de Duitse socialisten willen weten. De oorlog heeft de waarheid openbaar gemaakt, dat er een afgrond van beginselen is tussen de Belgische en Duitse socialisten. Gewichtiger dan verleden en toekomst is het heden. Gevreesd wordt door de socialisten van de Entente, dat het werk der Internationale ten bate zou komen aan een voorbarige vrede. Zij beschouwen deze oorlog als de laatste; Engelse, Franse en Russische partijgenoten hebben met de Belgische een jaar geleden te Londen een motie aangenomen, om te strijden tot het einde toe.

Tenslotte sprak de heer Pierard in het Frans enige woorden van verzoening tegenover de heer Huysmans, waarbij hij onder meer opmerkte, dat deze het bureau niet wil laten vergaderen zonder de Fransen, maar dat hij dan toch wil vergaderen. En dit achtte spreker juist het gevaar.

Na de heer Pierard kwamen nog drie sprekers in debat, van wie de laatste de heer Wijnkoop was, onder wiens redevoering de vergadering nogal eens tot de orde moest worden geroepen.

De heer Huysmans antwoordde de heer Wappers, dat hij de nieuwe politiek met vreugde begroet. Spreker stemde toe, dat de arbeidende klasse de oorlog niet heeft kunnen verhinderen, maar haar denkbeelden kunnen niettemin nog een grote rol spelen.

De heer Pierard geeft spreker ten antwoord, dat op de dag waarop de Franse proletariërs gereed staan, dat zal zijn in omstandigheden die geen vrede zullen brengen, waarin de kiem voor een nieuwe oorlog ligt.

Tegenover de heer Wijnkoop, die o.m. gezegd had, dat de heer Huysmans, door voor de oorlogskredieten te stemmen, reeds alle recht verloren had, voerde spreker aan, dat hij door toevallige afwezigheid de enige is geweest, die niet voor die kredieten heeft gestemd, maar was hij tegenwoordig geweest, hij zou er voor gestemd hebben. Een lafaard, zegde hij ons nog, die zijn vaderland niet verdedigt, als die wordt aangevallen en zijn huis en haard, de veiligheid van zijn vrouw en kinderen in gevaar wordt gebracht.

De laatste woorden vonden terug levendige toejuiching, en onder het zingen van socialistische liederen ging de vergadering uiteen.

Berlijn, 26 januari. Marinevliegtuigen hebben de militaire inrichtingen van de vijand bij De Panne aangevallen, onze legervliegtuigen de inrichtingen van de vijand te Loo, ten zuidwesten van Diksmuide.

Het Belgische kabinet.

Havre, 26 januari. Helleputte, minister van openbare werken, heeft zijn ontslag gevraagd als protest tegen het opnemen van leden der oppositie in het kabinet.

Hij zal morgen door de koning in audiëntie worden ontvangen en waarschijnlijk zijn ontslagaanvraag wel intrekken.

Havre, 26 januari. Aan minister Vandervelde is de zorg voor de intendance opgedragen, aan graaf Goblet d'Alviella de buitenlandse

economische aangelegenheden, aan Davignon de gezondheidsdienst.

Uit het Belgische staatsblad.

Wij hebben enige tijd geleden medegedeeld, dat de Belgische ministerraad uitgebreid was met drie nieuwe leden: graaf Goblet d'Alviella, Paul Hymans en Vandervelde.

Het rapport, waarin baron de Broqueville, het hoofd van de Belgische regering, aan koning Albert voorstelde tot deze regeringsuitbreiding over te gaan, luidt als volgt:

Sire. Op het ogenblik, dat gans België oprees om zijn recht en zijn eer te verdedigen, zag men overal een nationale geest de partijgeest vervangen.

In het gevaar schonk het parlement, één in gedachte, het wijdste vertrouwen aan de regering van de koning.

Die eensgezindheid vindt haar uitdrukking in de eenparigheid van stemmen, waar zinnebeeld van het mandaat dat aan de uitvoerende macht werd toevertrouwd.

De regering is er zeker van, dit mandaat vervuld te hebben met de vaste wil, te beantwoorden aan de vaderlandlievende gedachten die, door de eeuwen heen, het parlement van 4 augustus 1914 zal eren.

De regering is niet minder zeker, bij machte te zijn, het begonnen werk te voltooien, zonder van de formeel door de kamers aangeduide inzichten af te wijken.

Toch verliest zij niet uit het oog dat de duur van de oorlog en de noodwendigheden die er uit voortvloeien, nieuwe toestanden in het

leven roepen, die het menselijk vooruitzicht in 1914 niet had kunnen gissen.

Het zal voldoende zijn, onder meer aan te stippen, dat volgens de tekst van de grondwet – ik wil geenszins de geest van die tekst beschouwen – de helft van het parlement binnenkort zonder mandaat zal zijn.

Van een andere kant, onder de dwang van dringende plichten, en om de geest van onze grondwet getrouw te blijven, heeft de uitvoerende macht zich soms verplicht gezien, zelf de wetgevende macht uit te voeren; hoe langer het internationaal conflict duurt, des te abnormaler wordt de toestand.

Nu de regering zich voor nieuwe toestanden bevindt, heeft ze zich, in haar aansluitende bekommernis om het algemeen welzijn, afgevraagd, of het niet betaamde, opnieuw en plechtig, door een openbare daad, de eensgezindheid te bevestigen, die onder de partijen heerst, alsook haar onwrikbare wil te doen kennen, tot het einde toe, haar plicht jegens het vaderland te vervullen, buiten alle partijbeschouwingen, naar het door het ministerie van 4 augustus 1914 genomen besluit.

Een tijd geleden – in oktober 1914 – onderzocht de regering de mogelijkheid, de wetgevende kamers te doen vergaderen. Ze werd genoopt dat ontwerp te laten varen: de vijf zesden van de leden waren in het door de vijand bezette land gebleven, en dezen zouden met reden hun verwondering hebben kunnen uiten, dat na hun aangeraden te hebben zoveel mogelijk bij hun kiezers te blijven, de regering buiten hen een verkleining van het parlement instelde, die zelfs niet aan de samenstelling van de kamers met het oog op de partijen zou hebben beantwoord.

De regering bevindt zich dus in de onmogelijkheid, aan het parlement een nieuw bewijs van nationale eendracht en tevens de gewenste medewerking aan de wetgevende arbeid te vragen.

Daarom schijnt het logisch, zich tot de personen te wenden, die onder de toejuichingen van het land, door de regering uitgenodigd werden, haar te volgen, ten einde haar door hun rijke ervaring bij te staan.

De 2^e augustus, in de vergadering waarin over België's optreden beslist werd, stonden de ministers van staat de uitvoerende macht door hun raad bij, en allen zonder uitzondering, beaamden het genomen besluit.

Sindsdien volgden verscheidene van hen, en namelijk de ministers van staat die tot de oppositie behoren, de regering op vreemde bodem; zij namen deel aan al de beraadslagingen waar de grote grondbeginselen werden onderzocht.

Het is natuurlijk, dat de dankbare gedachten van de regering naar hen gaan, op de dag waarop het er in hoofdzaak om handelt, het doel te bereiken dat ik de eer heb gehad, aan uwe majesteit bloot te leggen.

Naar mijn oordeel zou het afwijken van het gezonde begrip van het parlementaire stelsel, het initiatief te nemen, ministers van staat de plaats te doen innemen van enige leden van deze regering, aan welke het parlement eenparig in zijn laatste vergadering, zijn vertrouwen geschonken heeft.

In de tragische omstandigheden, die het land thans beleeft, heeft iedereen stipt zijn plicht vervuld, en het ligt in de aard van onze instellingen, met die feiten rekening te houden, zolang noch het

parlement noch de openbare mening vrij zekere aanduidingen heeft kunnen geven.

Maar er bestaat een formule, die toelaat de eisen van heden in volkomen overeenstemming te brengen met de eerbied voor onze parlementaire overleveringen.

Die formule vloeit vanzelf voort uit de gedachte van eensgezindheid die de laatste zitting der kamers kenmerkte.

Gedurende verschillende tijdperken van ons nationaal leven, deelden de ministers, als leden van de ministerraad, de verantwoordelijkheid van het bewind met ministers “met portefeuille”.

De geschiedenis van België heeft nooit een uur gekend waarop een dergelijke toevoeging meer gerechtvaardigd was. Beleefde de wereld ooit dergelijke gebeurtenissen? Wat ons betreft, het bestaan zelf van België en zijn toekomst liggen in de schaal.

Maar het komt er op aan, dat niemand zich zou vergissen aangaande de juiste draagwijdte van het voorstel, dat ik de eer heb aan de goedkeuring van de koning te onderwerpen.

Gedurende het tijdperk, waarop het territoriaal statuut van België nog niet was vastgesteld, werd het land geregeerd door mannen, die tot verschillende kleuren van de openbare mening behoorden; zij hadden een gemeenschappelijk programma van binnenlandse politiek aangenomen.

Zulks is niet, en mag niet zijn de toestand van heden. Het zou tegelijkertijd een ongerijmdheid en een onbetamelijkheid zijn, heden een regeringsprogramma te vormen dat een versmelting en zelfs een toenadering zou zijn van de programma's van de verschillende politieke groepen.

Zolang de natie niet vrij is, haar stem te laten horen, heeft niemand het recht een hand uit te steken naar hetgeen voor het grote nationale lijden, de keuze der partijen was. Deze is en moet voor het ogenblik in elk van haar, zelfs geringste, artikelen onaangetast blijven.

Allen, en voornamelijk de Belgen die onder het juk van de vijand de ergste pijnen doorstaan, zouden zich met recht verwonderen, zo de regering er op een dergelijk ogenblik aan dacht, een nieuw programma voor de binnenlandse politiek toe te passen. Dat zal misschien het werk van morgen zijn, maar niet dat van heden.

Het regeringsprogramma zal dus blijven wat het gisteren was, het komt op deze twee hoofdgedachten neer, de enige die waardig zijn heden een regering van vaderlanders geheel in beslag te nemen: voorzien in al de behoeften die uit de staat van oorlog voortvloeien en België onder de beste voorwaarden tot de gunstigste vrede leiden.

De medewerkers waarop ik weet te mogen rekenen, treden deze beperking van de handelingen der regering volkomen toe. Ook zal nooit een regering meer eensgezind geweest zijn aangaande een meer vaderlandslievend programma. Wanneer de taak zal zijn volbracht en het uitgevoerde werk de nodige goedkeuringen zal hebben gekregen, zal de tijdelijke groepering van al de denkwijzen in de regering, aan het land een politieke toestand overgeven, die door niet één handeling van het bewind veroordeeld of aangetast werd.

Dat is de taak die we ons hebben opgelegd, ze behoedt al de vrijheden; ze laat geen plaats voor dubbelzinnigheid over, noch in het heden noch in de toekomst.

En wanneer het nakende en zekere uur van de eindzege zal slaan, zal de natie, onder de hoede van uwe majesteit, vrij zijn, haar lot te regelen naar de stem van haar geweten.

Dit verslag aan de koning stelt de omvang van het voorstel vast, dat ik de eer heb aan de Koninklijke goedkeuring te onderwerpen: het betaamde, alle mogelijkheid van verkeerde uitlegging uit te sluiten.

Ik ben er van overtuigd, dat deze nieuwe uitdrukking van de eendracht der partijen zal goedgekeurd worden door al degenen die een gezonde opvatting hebben van de werkelijkheid en die zich om de toekomst van het land bekommeren.

Het is mij van harte leed, het voorstel van de regering niet verder te kunnen uitbreiden door de toevoeging van een groter aantal ministers van staat.

Meer dan ooit hoop ik, dat de ministers van staat, zonder uitzondering, van ver of van nabij, voort zullen gaan ons met hun ervaring en hun vaderlandsliefde te verlichten.

Donderdag 27 januari 1916 – avondeditie

Parijs, 26 januari. Avondcommuniqué: Vannacht hebben wij de vijandelijke loopgraven en verbindingswegen in de streek van Steenstrate, waar troepenbewegingen werden waargenomen, doeltreffend beschoten.